

Vydala:
Zostavovateľka príručky:
Autorky:

Fenestra
Králová Sylvia
Krokavcová Natália
Trávníčková Zdenka
Vinterová Renáta
Eľková Lívia
Grančíčová Agáta
Melichová Katarína
Odelgová Oľga
Durbáková Vanda

Grafické spracovanie:

Viktor Struhár

Tlač:

Vienala, 2011

NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH

**Informačná brožúra pre ženy zažívajúce
násilie v intímnych vzťahoch.**

Publikácia vznikla vďaka finančnej podpore Rady vlády SR pre
prevenciu kriminality

Obsah

ÚVOD	6
1. O NÁSILÍ PÁCHANOM NA ŽENÁCH	7 - 10
1.1. Čo je násilie páchané na ženách	7
1.2. Kto zažíva násilie	7
1.3. Zažívate násilie?.....	7 - 8
1.4. Bezpečie	9 - 10
2. NA KOHO SA MÔŽET OBRÁTIŤ	10 – 34
2.1. FENESTRA	10 - 13
2.1.1. Čo robí Fenestra	10
2.1.2. Telefonické konzultácie a krízová intervencia	11
2.1.3. Ako sa dostanete do Fenestra	11
2.1.4. Čo máte so sebou priniesť na prvé stretnutie	11
2.1.5. Ako dlho môžete navštevovať poradenské centrum	11 – 12
2.1.6. Pomoc deťom	12
2.1.7. Akú pomoc a podporu vám môže poskytnúť Fenestra	12 – 13
2.2. POLÍCIA	13 - 22
2.2.1. Volanie na núdzové číslo 158	13 - 14
2.2.2. Vykázanie násilnej osoby na 48 hodín	14 - 17
2.2.3. Podanie oznámenia na polícii	17 - 18
2.2.4. Čo sa bude diať po podaní oznámenia	18 - 19
2.2.5. Prípravné konanie (vyšetrovanie)	19 - 22
2.3. PRIESTUPKY	22 - 23
2.3.1. Ako prebieha konanie o priestupkoch	22 – 23

2.4. PROKURATÚRA	23 – 24
2.5. SÚDY	24 – 33
2.5.1. OBČIANSKO-PRÁVNE SÚDNE KONANIE	24 - 30
2.5.1.1. Predbežné opatrenie.....	24 - 25
2.5.1.2. Začatie konania	25 - 26
2.5.1.3. Rozvod	26 - 28
2.5.1.4. Majetok	28
2.5.1.5. Deti	29 - 30
2.5.2. TRESTNÉ KONANIE	31 – 33
2.5.2.1. Začatie trestného stíhania	31
2.5.2.2. Výsluch	31
2.5.2.3. Znalecké dokazovanie	32
2.5.2.4. Konfrontácia	32
2.5.2.5. Obžaloba	32
2.5.2.6. Súdne konanie	32 – 33
2.5.2.7. Dohoda o vine a treste	33
2.6. Bezplatná právna pomoc	33 – 34
3. ÚRAD PRÁCE SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY	34 - 37
3.1. Čo poskytuje ÚPSVaR	34 – 35
3.2. Čo je orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately	35 - 36
3.3. Kto je to kolízny opatrovník.....	36 - 37
3.4. Čo je referát poradensko-psychologických služieb	37
4. PORADENSTVO, UBYTOVANIE A INÁ POMOC ZO STRANY SAMOSPRÁV.....	38 – 42
4.1. KOŠICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ	38 - 40
4.1.1. Poradenstvo	38 - 39
4.1.2. Ubytovanie	39 - 40

4.2. MESTO KOŠICE	40 - 41
4.3. MESTSKÁ ČASŤ KOŠICE – JUH	41 - 42
5. NÁSILIE A ZDRAVIE	42 - 45
5.1. Lekárske ošetrovanie	42 - 43
5.2. Psychologická a psychiatrická pomoc	43 – 45
6. DETI A NÁSILIE	45 – 46
6.1. Pomoc pre vaše deti	46
7. PRÍLOHY	47 - 52
Príloha 1: Zoznam poradenských centier v Košickom kraji	47 - 48
Príloha 2: Zoznam zariadení núdzového bývania v Košickom kraji	49
Príloha 3: Kontakty na štátne a verejné inštitúcie	50 – 52

UPOZORNENIE: Je dôležité, aby ste si brožúru uložili na bezpečné miesto, kde ju váš násilný partner nenájde (napr. v práci, ak je to bezpečné, alebo u niekoho, komu dôverujete), aby nedošlo k vystupňovaniu jeho násilného správania smerom k vám alebo vašim deťom.

Úvod

Táto brožúra je určená ženám zažívajúcim násilie v intímnych vzťahoch ako zdroj informácií o možnostiach ochrany, pomoci a podpory zo strany štátnych a verejných inštitúcií a mimovládnych organizácií.

Násilie páchané na ženách v intímnych vzťahoch má dopad na všetky oblasti života žien a ich detí a preto potrebujú účinnú ochranu, podporu a pomoc od mnohých inštitúcií a organizácií, ktorých úlohou je ju poskytovať a chrániť ľudské práva žien zažívajúcich násilie a ich detí. Medzi hlavné ciele poskytovania ochrany, pomoci a podpory ženám zažívajúcim násilie a ich deťom je ich bezpečie a posilnenie, aby mohli znovu začať žiť dôstojný život bez násilia, na ktorý majú plné právo.

Ak zažívate násilie zo strany svojho intímneho partnera, manžela alebo bývalého partnera resp. manžela táto príručka vám poskytne informácie o tom, čo môžu jednotlivé inštitúcie a organizácie pre vás vo vašej situácii urobiť.

Túto brožúru spoločne navrhli a napísali členky Pracovnej skupiny na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách v Košiciach¹, pričom každá z členiek je autorkou časti k inštitúcii, ktorú v skupine zastupuje. Fenestra obsahovo zabezpečila časti brožúry o násilí, o priestupkoch a o dopade násilia na zdravie žien a detí. Časti o kompetenciách prokuratúr a súdov vznikli v spolupráci s externou odborníčkou z oblasti práva.

Autorky

¹ Pracovná skupina na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách v Košiciach vznikla v r. 2007 a sú v nej zastúpené nasledujúce inštitúcie a organizácia: Krajské riaditeľstvo PZ v Košiciach (npor. Ing. Zdenka Trávníčková), Úrad práce, soc. vecí a rodiny Košice (PhDr. Lívia Elková, Mgr. Renáta Vinterová), Košický samosprávny kraj (Agáta Grančičová), Mesto Košice (Mgr. Katarína Melichová), MČ Košice – Juh (Mgr. Oľga Odelgová), Inštitút rodovej rovnosti (PhDr. Jana Treščáková) a Fenestra (Mgr. Dušana Karlovská).

1. O NÁSILÍ PÁCHANOM NA ŽENÁCH

1.1. Čo je násilie páchané na ženách

Násilie páchané na ženách je jednou z najčastejších foriem porušovania ľudských práv žien na svete.

Jednou najzávažnejších a najrozšírenejších foriem násilia páchaného na ženách je **násilie páchané na ženách v intímnych vzťahoch**, čiže násilie, ktoré na ženách páchajú ich manželia, partneri, alebo bývalí manželia a partneri.

Takéto násilie je zároveň aj podľa slovenskej legislatívy **trestný čin**.

Za násilie je vždy zodpovedný ten, kto sa ho dopúšťa. Nikto nemá právo za žiadnych okolností sa k inému človeku správať násilie.

1.2. Kto zažíva násilie

Výskumy ukazujú, že až v 95% prípadov násilia páchaného na ženách v intímnych vzťahoch je násilie smerované k žene zo strany jej intímneho partnera (www.stopvaw.org).

Napriek rôznym mýtom o násilí páchanom na ženách, podľa ktorých násilie zažívajú iba isté skupiny žien, skúsenosti na celom svete ukazujú, že tomu tak nie je. Násilie zo strany svojho manžela, alebo partnera môže zažiť každá žena bez ohľadu na jej vzdelanie, spoločenské a ekonomické postavenie, rodinné zázemie, vek, náboženské vyznanie, farbu pleti, národnú príslušnosť alebo etnický pôvod.

1.3. Zažívate násilie?²

Násilné správanie má mnoho podôb a preto môže byť niekedy ťažké zorientovať sa v tom, čo zažívate. Ak chcete zistiť, či sa k vám

² Spracované podľa: *The Survivor's Handbook*, Women's Aid Federation of England, 2009, www.womensaid.org.uk

manžel/partner správa násilne skúste odpovedať na nasledujúce otázky.

1. Bráni vám manžel/partner v stretávaní sa so známymi, alebo rodinou ?
2. Zabraňuje vám manžel/ partner v pokračovaní alebo začatí štúdia, kurzu alebo v chodení do práce?
3. Kontroluje vás manžel/partner alebo vás neustále prenasleduje?
4. Obviňuje vás manžel/partner neprávom, že flirtujete, alebo máte vzťah s inými mužmi?
5. Kritizuje, podceňuje, ponižuje vás, nadáva vám, uráža vás pred inými ľuďmi?
6. Bojíte sa niekedy svojho manžela/partnera?
7. Meníte niekedy svoje správanie kvôli tomu, že sa bojíte čo vám povie, alebo urobí?
8. Už vám niekedy manžel/partner úmyselne zničil vaše osobné veci, alebo osobné veci vašich detí?
9. Ublížil niekedy manžel/partner vám, alebo vašim deťom, alebo sa vám vyhráždal, že vám ublíži?
10. Stalo sa už, že vám manžel/partner nedal peniaze a vy ste kvôli tomu nemohli kúpiť potrebné veci pre seba a pre deti?
11. Nútil vás niekedy robiť veci, ktoré ste nechceli robiť?
12. Bránil vám niekedy manžel/partner užiť potrebné lieky, alebo vyhľadať lekársku pomoc, keď ste ju potrebovali?
13. Vyhráždal sa vám už niekedy manžel/partner tým, že vám zoberie deti, alebo že vám ich nedovolí vziať so sebou ak sa od neho pokúsite odísť?
14. Nútil vás manžel/partner niekedy do sexu s ním alebo niekým iným? Nútil vás niekedy do sexuálnych praktík, ktoré boli pre vás nepríjemné?
15. Bránil vám už niekedy v odchode z domu?
16. Ospravedlňuje svoje násilné správanie, tým, že si vypil, alebo že mal zlý deň v práci a podobne?
17. Núti vás partner užívať alkohol, drogy, alebo lieky proti vašej vôli?

Ak ste odpovedali na jednu, alebo viac otázok „áno“, znamená to, že pravdepodobne žijete v násilnom vzťahu.

1.4. Bezpečie

Násilné správanie vášho partnera môže ohrozovať vaše bezpečie, zdravie a život a/alebo bezpečie, zdravie a život vašich detí. Preto, ak sa k vám váš partner alebo manžel správa násilne, je dôležité uvažovať o tom, čo vám v situácii násilia môže zvýšiť vaše bezpečie a ochrániť vás, aj vaše deti.

Pri ochrane seba a detí vám môže pomôcť ak máte pripravený, alebo premyslený bezpečnostný plán. Znamená, to premyslieť si, čo budete robiť, keď sa budete v dôsledku násilia cítiť ohrozená. Premýšľanie o bezpečnostnom pláne pomôže zvýšiť váš pocit bezpečia a pocit bezpečia u vašich detí.

Z minulosti určite poznáte situácie, v ktorých ste vy alebo vaše deti reagovali na násilné správanie. Niekedy viete predpokladať, že dôjde k násiliu. Inokedy vás môže násilný útok prekvapiť. **Váš násilný manžel alebo partner rozhoduje o tom kedy, kde a voči komu sa bude násilne správať.** Preto je dôležité, aby ste spolu s vašimi deťmi uvažovali o tom, ako sa môžete chrániť. Je dôležité, aby ste **dôverovali vlastným pocitom a správaniu**, ktoré sa vám v minulosti osvedčilo.

V prípade, že váš partner svojim násilným správaním ohrozuje vaše zdravie a život a/alebo zdravie a život vašich detí, je dôležité na číslu 158 alebo 112 zavolať policajnú hliadku.

Pri uvažovaní o bezpečnostnom pláne vám **môžu pomôcť nasledujúce otázky a rady:**

- Pokúste sa vyhnúť miestam v byte, kde sa nachádzajú predmety, ktoré môže manžel/partner použiť ako zbraň.
- Aký máte prístup k telefónu?
- Je pre vás, alebo vaše deti možné, aby ste v prípade ohrozenia zavolali políciu?
- Vedia deti kedy a ako privolať na pomoc a kto sú tí ľudia, ktorí vám môžu pomôcť?
- Aké sú ďalšie telefónne čísla, na ktoré môžete v prípade potreby

zavolať?

- Môžete spolu s deťmi v prípade ohrozenia odísť z domu?
- Je niekto, ku komu môžete ísť, keď budete v ohrození?
- Aké sú možné bezpečné únikové cesty z bytu v prípade ohrozenia?
- Ktoré sú nevyhnutné veci, ktoré v prípade úteku budete potrebovať (dokumenty alebo ich kópie, platobné karty, náhradne kľúče od bytu, menšiu hotovosť a pod.). Máte ich na bezpečnom mieste?

2. NA KOHO SA MÔŽETE OBRÁTIŤ

Ak zažívate násilie zo strany manžela, alebo partnera v nasledujúcich častiach tejto brožúry nájdete informácie o postupoch a kompetenciách inštitúcií a organizácií, na ktoré sa môžete obrátiť, ak sa budete cítiť v ohrození, alebo ak sa rozhodnete vyhľadať pomoc a podporu.

2.1. FENESTRA

2.1.1. Čo robí Fenestra?

Násilie páchané na ženách vnímame ako ľudsko-právny problém. Ak zažívate násilie nie je to vaša vina. Nenesiete žiadnu zodpovednosť za násilie. Zodpovedný za násilie je váš manžel alebo partner, ktorý sa k vám násilne správa. V našom centre môžete hovoriť o svojej skúsenosti s násilím, dozvedieť sa viac o tom, aké máte práva a možnosti riešenia vašej situácie a slobodne sa rozhodnúť aké kroky podniknete. Je pre nás dôležité vaše bezpečie a ochrana. K ženám a ich deťom pristupujeme citlivo, s rešpektom a dôstojne. Rešpektujeme a dodržiavame právo žien a ich detí na dôvernosc informácií. Obhajujeme práva žien v jednotlivých prípadoch, ako aj na systémovej úrovni. Presadzujeme práva žien zažívajúcich násilie v intímnych vzťahoch a ich detí. Snažíme sa presadzovať zmeny v národných dokumentoch a v legislatíve, vzdelávame rôzne profesijné skupiny, ktoré sú zodpovedné za pomoc a ochranu žien a detí na Slovensku.

2.1.2. Telefonické konzultácie a krízová intervencia

Telefonicky nás môžete kontaktovať ak:

- si nie ste istá, či zažívate násilie, alebo sa potrebujete poradiť
- ste po akútnom útoku, alebo sa cítite ohrozená. Poskytneme vám informácie o tom, čo môžete robiť, na aké inštitúcie sa môžete obrátiť a aké kroky môžete urobiť, aby ste ochránila seba a svoje deti.

Telefonické konzultácie a krízovú intervenciu poskytujeme v **pracovných dňoch** (pondelok- piatok) od **9:00** do **16:00** na telefónnych číslach, ktoré nájdete na konci tejto brožúry v Prílohe 2.

2.1.3. Ako sa dostanete do Fenestry?

Adresa nášho poradenského centra **je utajená**. Ak sa chcete prísť poradiť o svojej situácii osobne, kontaktujte nás najskôr telefonicky. Počas prvého telefonického rozhovoru sa s vami naša poradenská pracovníčka porozpráva o vašej situácii a dohodne s vami najbližší voľný termín osobného stretnutia.

2.1.4. Čo máte so sebou priniesť na prvé stretnutie?

Pokiaľ ste už urobili nejaké kroky (boli ste na polícii, na lekárskom ošetrovaní v dôsledku zranení a iné), môžete so sebou na prvé stretnutie priniesť písomnú dokumentáciu. Našej poradenskej pracovníčke to pomôže rýchlejšie sa zorientovať vo vašej situácii.

2.1.5. Ako dlho môžete navštevovať poradenské centrum?

Prežitie násilie môže mať závažný dopad na vaše fyzické a psychické zdravie. Niekedy je ťažké rozhodnúť sa, aké kroky chcete urobiť. Môžete sa obávať, čo sa stane, ak sa rozhodnete z násilného vzťahu odísť. Právne riešenie situácie násilia môže byť dlhodobým, niekoľkoročným procesom. Pomoc a podporu vám budeme poskytovať **tak dlho, ako ju budete potrebovať**.

2.1.6. Pomoc deťom

Násilie zasahuje rovnako aj vaše deti. Ohrozuje ich bezpečie, fyzické a psychické zdravie. Pomoc a podporu poskytujeme deťom našich klientok. S vašimi deťmi môžeme začať pracovať vtedy, ak ste vy, aj oni v bezpečí.

2.1.7. Akú pomoc a podporu vám môže poskytnúť Fenestra

To akú škálu služieb vám vieme v konkrétnom čase ponúknuť závisí aj od našich kapacitných možností. Vzhľadom k tomu, že na Slovensku je stále nepostačujúci počet miest, kde môžu ženy a ich deti zažívajúce násilie nájsť pomoc a podporu, možnosti nášho poradenského centra nedokážu pokryť potreby všetkých žien zažívajúcich násilie v intímnych vzťahoch.

- ak **zažívate násilie** poskytneme vám informácie o tom, aké máte možnosti riešenia situácie.
- ak sa bojíte a cítite sa ohrozená, pomôžeme vám zväziť kroky, ktoré by mohli zvýšiť váš pocit bezpečia.
- pokiaľ sa rozhodnete riešiť situáciu právnou cestou poskytneme vám právne poradenstvo a právnu pomoc.
- ak sa potrebujete postarať o svoje psychické zdravie poskytneme vám psychologické poradenstvo.
- podporíme vás v akýchkoľvek krokoch smerujúcich k vášmu bezpečiu a bezpečiu vašich detí.

Ak ste už vy a vaše deti **v bezpečí** a potrebujete sa vyrovať so skúsenosťou s násilím, ktoré ste zažívali poskytneme vám psychologické poradenstvo a pomoc. Prežité násilie môže mať rôzne dopady na psychické zdravie vašich detí. Deťom poskytujeme psychologické poradenstvo a pomoc. Prežité násilie často narúša vzťahy medzi mamami a deťmi. Pomáhame ženám a deťom posilňovať a budovať ich vzájomný vzťah.

Aby boli naše služby pre ženy dostupné, poskytujeme ich **bezplatne**.

2.2. POLÍCIA

Polícia postupuje podľa ustanovení Zákona o priestupkoch č. 372/1990 Z.z., Trestného zákona č.300/2005 Z.z. a Trestného poriadku č. 301/2005 Z.z. Tieto právne predpisy tiež ustanovujú práva žien a deti v týchto konaniach. V trestnom konaní môžete mať postavenie svedkyne poškodenej alebo len svedkyne, z čoho vyplývajú aj odlišné práva a povinnosti.

2.2.1. Volanie na núdzové číslo 158

Kedy volať na 158 – volať je možné neobmedzene, v ktorúkoľvek hodinu, služobná činnosť je vykonávaná operačným strediskom v priebehu 24 hodín každého dňa, ktoré vysielajú policajné hliadky na služobné zákroky, resp. rozhoduje o vyslaní výjazdovej skupiny okresného riaditeľstva na miesto činu.

Čo môže hliadka urobiť – policajná hliadka **má povinnosť** po príchode na miesto poučiť vás o možnosti podať trestné oznámenie, resp. oznámenie o spáchaní priestupku, ktoré môžete uskutočniť

- telefonicky na linku 158 alebo na telefónne číslo priamo na útvar PZ
- osobne na ktoromkoľvek základnom útvere PZ, spravidla ide o obvodné oddelenie Policajného zboru v mieste bydliska poškodeného

Oznámenie môže podať obeť, prípadne iný oznamovateľ/ka, napr. svedok, sused, ale i páchatateľ.

V prípade ohrozenia života, zdravia, resp. za účelom podania vysvetlenia osobou podozrivou zo spáchania trestného činu, resp. priestupku **môže hliadka** túto osobu **predviesť** na útvar PZ – v zmysle príslušných ustanovení Zákona o policajnom zbore č. 171/93 Z. z.. **V závislosti od povahy skutku a od jeho závažnosti** je na mieste postupovať aj v zmysle Trestného poriadku č. 301/2005 Z. z. /napr. **zadržanie osoby, predvedenie osoby podozrivej zo spáchania trestného činu/**

2.2.2. Vykázanie násilnej osoby na 48 hodín

Policajt pri vykonávaní oprávnenia vykázat osobu zo spoločného obydlija podľa § 27a zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z.z. v znení zákona č. 491/2008 Z.z. postupuje nasledovne:

1. Policajt pri preverovaní oznámenia k násiliu páchanému na blízkych a zverených osobách zisťuje od oznamovateľa/ky, resp. od poškodenej/ého:

- či osoba násilníka obýva spoločne s ohrozenou osobou byt, dom alebo iný priestor a je s ňou v príbuzenskom alebo inom obdobnom pomere,
- o akú formu násillia sa jedná (hádky, fyzický útok, sexuálne násillie a pod.),
- či osoba násilníka sa už v minulosti dopustila násilliu voči ohrozenej osobe
- či bolo vyššie uvedené násillné konanie v minulosti oznámené na polícii, prokuratúre a pod.

Policajt k získaniu informácií o obeti a páchatelovi zisťuje od susedov kde násillník býva a taktiež využíva dostupný Informačný systém Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ako aj Ústrednú evidenciu priestupkov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky

2. V prípade, že policajt zistí, že osoba násillníka spoločne s ohrozenou osobou obýva byt alebo dom alebo iný priestor a u tej osoby je možné na základe zistených skutočností očakávať útok na život, zdravie, slobodu alebo obzvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby, najmä vzhľadom na predchádzajúce takéto útoky, **môže využiť oprávnenie vykázat osobu zo spoločného obydlija** podľa § 27a Zákona o Policajnom zbore č. 171/1993 Z.z. **súčasťou ktorého je aj zákaz vstupu vykázanej osoby do obydlija**. Pre vykázanie nie je rozhodujúce, či ohrozená osoba je v dome alebo byte prihlásená trvalo alebo prechodne, prípadne sa tam dlhodobo zdržiava so súhlasom osoby násillníka, ktorý má užívacie právo v tomto dome, byte alebo inom obydlí.

Predmetné oprávnenie spočíva v tom, že : „Policajt je oprávnený vykazať z bytu alebo domu alebo iného priestoru spoločne obývaného s ohrozenou osobou a aj z jeho bezprostredného okolia osobu, u ktorej možno na základe zistených skutočností očakávať útok na život, zdravie, slobodu alebo zvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby, najmä vzhľadom na predchádzajúce takéto útoky; súčasťou vykázania zo spoločného obydľia je aj zákaz vstupu vykázanej osoby do spoločného obydľia počas 48 hodín od vykázania. Policajt je oprávnený vykazať zo spoločného obydľia takúto osobu aj počas jej neprítomnosti“.

Z citovaného ustanovenia vyplýva, že neoddeliteľnou súčasťou tohto oprávnenia je zákaz vstupu vykázanej osobe do spoločného obydľia počas 48 hodín od vykázania. Túto lehotu nie je možné skrátiť ani so súhlasom ohrozenej osoby.

O vykázaní zo spoločného obydľia **vyhotoví policajt potvrdenie**, ktoré odovzdá vykázanej osobe a ohrozenej osobe spolu s poučením vykázanej osoby a poučením ohrozenej osoby. Súčasne s vyhotovením potvrdenia o vykázaní zo spoločného obydľia a jeho odovzdaním vykázanej osobe a ohrozenej osobe, vykázaná osoba oznámi policajtovi adresu a prípadné telefónne číslo, na ktorom bude zastihnuteľná počas trvania účinkov vykázania zo spoločného obydľia. Telefónne číslo policajtovi podľa potreby môže poskytnúť tiež ohrozená osoba, aj pre možnosť preverenia dodržiavania vykázania zo spoločného obydľia.

Ak vykázaná osoba odmieta opustiť spoločné obydľie a kladie odpor, policajt je oprávnený použiť donucovanie prostriedky v zmysle Zákona o Policajnom zbore č. 171/1993 Z.z. Policajt následne vyzve vykázanú osobu na vydanie kľúčov od spoločného obydľia, ktoré budú uložené na útvare Policajného zboru, ktorý realizoval vykázanie osoby zo spoločného obydľia, a to počas 48 hodín od vykázania.

Vykázaná osoba v závislosti od závažnosti jej konania môže byť predvedená na Obvodné oddelenie PZ ktoré vykázanie vykonal, kde sa s ňou spíše záznam o podaní vysvetlenia (v prípade, ak sa dopustila priestupku), alebo v zmysle § 85 Trestného poriadku bude zadržaná a po vykonaní procesných úkonov ako je napr. aj výsluchu

svedka poškodeného jej bude vznesené obvinenie a bude vypočutá v procesnom postavení obvineného.

Obvinený môže byť vzatý do väzby len vtedy, ak doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu, sú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený a z jeho konania alebo ďalších konkrétnych skutočností vyplýva dôvodná obava, že

- a) ujde alebo sa bude skrývať, aby sa tak vyhol trestnému stíhaniu alebo trestu, najmä ak nemožno jeho totožnosť ihneď zistiť, ak nemá stále bydlisko alebo ak mu hrozí vysoký trest
- b) bude pôsobiť na svedkov, znalcov, spolu obvinených, alebo inak mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie, alebo
- c) bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval, alebo ktorým hrozil.

V takomto prípade **policajt** po vykonaní všetkých procesných úkonov **spracuje podnet na podanie návrhu na vzatie obvineného do väzby**, ktorý spoločne so spisovým materiálom predkladá službukonajúcemu prokurátorovi Okresnej prokuratúry. **O väzbe koná a rozhoduje súd** a v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie, ktorý nie je pri vymedzení dôvodov väzby návrhom prokurátora viazaný.

Útvar Policajného zboru preveruje dodržiavanie vykázania zo spoločného obydlia a za týmto účelom vykonáva najmä:

- d) osobné previerky v priestore, na ktorý sa vykázanie zo spoločného obydlia vzťahuje,
- e) telefonické previerky na telefónnom čísle ohrozenej osoby, ak tá policajtovi poskytne telefónne číslo

V prípade, že vykázaná osoba poruší zákaz vstupu do spoločného obydlia počas 48 hodín od vykázania, dopúšťa sa (v závislosti od závažnosti konania páchatel'a) priestupku proti verejnému poriadku podľa § 47 ods. 1 písm. a) Zákona o priestupkoch č. 372/1990 Zb. Túto skutočnosť ohrozená osoba

telefonicky oznámi na linku 158 alebo na telefónne číslo priamo na útvar PZ, ktorý vykázanie vykonal.

Policajt je povinný poučiť ohrozenú osobu o možnosti podať návrh na vydanie predbežného opatrenia podľa § 76 ods. 1 písm.

g) Občianskeho súdneho poriadku v znení neskorších predpisov, ktorým môže súd uložiť účastníkovi konania (vykázanej osobe), aby „nevstupoval dočasne do domu alebo bytu, v ktorom býva osoba blízka alebo osoba, ktorá je v jeho starostlivosti alebo vo výchove, vo vzťahu ktorej je dôvodne podozrivý z násilia“.

V prípade, že sa ohrozená osoba rozhodne podať na príslušnom súde vyššie uvedený návrh na vydanie predbežného opatrenia, oznámi túto skutočnosť na útvare Policajného zboru, ktorý rozhodol o vykázaní osoby zo spoločného obydlija, a tento poskytne ohrozenej osobe súčinnosť pri doručovaní návrhu predbežného opatrenia. V takomto prípade útvar Policajného zboru zabezpečí neodkladné doručenie písomného upovedomenia vykázanej osobe o tom, že tento návrh bol podaný na súd, a to na adresu, ktorú vykázaná osoba uviedla v potvrdení o vykázaní zo spoločného obydlija.

Potvrdenie o vykázaní zo spoločného obydlija policajt neodkladne doručí na príslušný súd, ktorý v prípade vydania predbežného opatrenia túto skutočnosť oznámi príslušnému útvaru Policajného zboru tak, aby policajt mohol vykonávať kontrolu dodržiavania uvedeného predbežného opatrenia.

Vykázanie zo spoločného obydlija končí uplynutím 48 hodín. Vykázaná osoba sa o tejto veci upovedomí (§ 27a ods. 8 Zákona o Policajnom zbore).

2.2.3. Podanie oznámenia na políciu

Ako podať oznámenie – Všetko sa začína prijatím trestného oznámenia resp. prijatím oznámenia o priestupku /v súvislosti so spáchaním priestupku – napr. proti občianskemu spolunažívaniu v zmysle ustanovení zákona o priestupkoch č. 372/1990 Zb., resp. iných/., ktoré sa môže uskutočniť:

- **telefonicky** na linku 158 alebo na telefónne číslo priamo na útvar PZ
- **osobne** na ktoromkoľvek základnom útvere PZ, spravidla ide o obvodné oddelenie Policajného zboru v mieste bydliska poškodeného
- **písomne** (písomné oznámenie by malo obsahovať meno, priezvisko poškodenej osoby, bydlisko a telefonický kontakt, vec, čoho sa oznámenie týka a podľa možnosti čo najviac informácií o samotnom skutku, ktorého sa násilník dopustil. Ak bol násilník už v minulosti prejednávaný v priestupkovom, alebo v trestnom konaní, prílohou oznámenia by mohlo byť aj rozhodnutie Obvodného úradu, alebo Súdu) na Obvodné oddelenie Policajného zboru, alebo na prokuratúru.

Trestné oznámenie, resp. trestné stíhanie pre trestný čin úmyselného ublíženia na zdraví podľa § 155 a 156 Trestného zákona, týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona a nebezpečného vyhrážania podľa § 360 Trestného zákona **nie je možno vziať späť**.

2.2.4. Čo sa bude diať, keď podáte oznámenie na políciu

Po vyhodnotení získaných informácií policajť rozhodne:

- či sa jedná o priestupok, ktorého objasňovanie bude na základe vecnej a miestnej príslušnosti vykonávať policajť obvodného oddelenia PZ,
- či sa jedná o trestný čin, ktorého objasňovanie bude na základe vecnej a miestnej príslušnosti vykonávať poverený policajť obvodného oddelenia PZ,
- či sa jedná o trestný čin, ktorého objasňovanie bude na základe vecnej a miestnej príslušnosti vykonávať vyšetrovateľ.

Konanie násilníka kvalifikované ako priestupok: V prípade, že došlo k zraneniu obeť, zabezpečí jej policajť podľa závažnosti zranení poskytnutie prvej pomoci, resp. poučí ju o tom, aby vyhľadala

lekárske ošetrovanie a lekársku správu si uchovala pre potreby konania. Policajt vykoná úkony na objasnenie priestupku, najmä vypočuje poškodeného, páchatela, svedkov a z uvedených výsluchov spracuje záznam.

Konanie násilníka kvalifikované ako trestný čin: V prípade podozrenia zo spáchanie trestného činu je v zmysle § 196 ods. 2 Trestného poriadku policajt povinný o tom rozhodnúť do 30 dní odo dňa jeho prijatia. Možnosti postupu:

- **Ak je dôvod** na začatie trestného stíhania, **policajt** v zmysle § 199 ods. 1 Trestného poriadku **začne trestné stíhanie** bez meškania, najneskôr do 30 dní od prijatia trestného oznámenia, ak ho treba doplniť. Trestné stíhanie sa začne **vydaním uznesenia**.
- **Ak nie je dôvod na začatie trestného stíhania** policajt **odovzdá** oznámenie príslušnému orgánu **na prejednanie priestupku** alebo iného správneho deliktu, odovzdá inému orgánu na disciplinárne konanie; **odloží**, ak je trestné stíhanie neprípustné (napr. premlčanie trestného stíhania, prípadne iné) alebo ak zanikla trestnosť činu; **odmietne oznámenie** – ak po preverení oznámenia nevyplynuli skutočnosti majúce znaky trestného činu.

Oznamovateľ/ka, alebo poškodený/á má v zmysle § 198 ods. 2 Trestného poriadku **právo** požiadať prokurátora, aby preskúmal postup povereného policajta PZ, alebo vyšetrovateľa najneskôr do 30 dní, a výsledok preskúmania im oznámi bez meškania. **Oznamovateľ/ka, alebo poškodený/á sa môže** na postup policajta **sťažovať** u jeho priameho nadriadeného.

2.2.5. Prípravné konanie (vyšetrovanie)

Aké máte práva počas konania na polícii – Oprávnenia poškodenej osoby § 46 Trestného poriadku č. 301/2005 Z.z. Poškodený/á je osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škody alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody.

Poškodená osoba má právo:

- vyjadriť sa, či súhlasí s trestným stíhaním, má právo uplatniť nárok na náhradu škody,
- robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie,
- predkladať dôkazy,
- nazerať do spisov a preštudovať ich,
- zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu,
- vyjadriť sa k vykonaným dôkazom,
- má právo záverečnej reči a právo podávať opravné prostriedky v rozsahu vymedzenom týmto zákonom.

Poškodená osoba sa v trestnom konaní môže dať zastupovať splnomocnencom. Splnomocnencom poškodenej osoby môže byť aj poverený zástupca alebo zástupkyňa organizácie na pomoc poškodeným. Splnomocnencom poškodenej osoby môže byť len osoba, ktorej spôsobilosť na právne úkony nie je obmedzená. Splnomocnenec uplatňuje príslušné oprávnenia vyplývajúce z Trestného poriadku v mene poškodenej osoby.

Poškodená osoba, ktorá má podľa zákona proti obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá jej bola spôsobená trestným činom, je tiež oprávnená navrhnúť, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť túto škodu; návrh musí poškodená osoba uplatniť **najneskoršie do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania**.

Poškodená osoba má právo uplatňovať konkrétne návrhy na účely uzatvorenia zmieru alebo dohody s páchateľom.

Poškodená osoba sa môže výslovným vyhlásením písomne alebo ústne do zápisnice pred orgánom činným v trestnom konaní (ďalej OČTK) alebo súdom vzdať procesných práv, ktoré mu tento zákon ako poškodenému priznáva.

Ak (OČTK) alebo súd zistí, že poškodenej osobe hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného alebo odsúdeného na slobode, poskytnie mu informáciu o tom, že:

- f) obvinený bol prepustený z väzby alebo z nej ušiel,
- g) odsúdený bol prepustený z výkonu trestu odňatia slobody alebo z neho ušiel

Poškodená osoba už v prípravnom konaní môže požiadať prokurátora a v konaní pred súdom súd, aby bola informovaná o týchto skutočnostiach.

Práva svedka (poškodeného) odoprieť vypovedať § 130 Trestného poriadku – Právo odoprieť vypovedať ako svedok má príbuzný/á obvineného v priamom rade, jeho súrodenc, osvojiteľ, osvojenec, manžel/ka a druh alebo družka. Svedok/kyňa je oprávnená odoprieť vypovedať, ak by výpoveďou spôsobila nebezpečenstvo trestného stíhania sebe, svojmu príbuznému v priamom rade, svojmu súrodencovi, osvojiteľovi, osvojencovi, manželovi alebo druhovi, alebo iným osobám v rodinnom alebo obdobnom pomere, ktorých ujmu by právom počítaval ako vlastnú ujmu.

Ak je dôvodná obava, že svedok/yňa (poškodená osoba) alebo jej blízka osoba sú pre uvedenie bydliska svedka ohrození, môže sa svedkovi/kyni povoliť, aby namiesto bydliska uviedla pracovisko alebo inú adresu, na ktorú sa mu môže doručiť predvolanie. Ak je dôvodná obava, že oznámením totožnosti, bydliska, prípadne miesta pobytu svedka je ohrozený jej život, zdravie, telesná integrita alebo ak také nebezpečenstvo jej blízkej osobe, môže sa svedkovi/kyni povoliť, aby neuvádzal údaje o svojej osobe.

Aké máte povinnosti počas konania na polícii – Povinnosť svedčiť § 127 Trestného poriadku:

- každý je povinný dostaviť sa na predvolanie OČTK a súdu a vypovedať ako svedok/kyňa (poškodená osoba) o tom, čo mu je známe o trestnom čine a o páchatelovi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie (s výnimkou § 130 Trestného poriadku).

- svedok/kyňa (poškodená osoba) je povinná vypovedať pravdu, nič nezamlčať, a musí byť poučená o následkoch krivej výpovede (krivá výpoveď je trestná).
- poškodená osoba je povinná najneskoršie na začiatku prvého výsluchu uviesť adresu, na ktorú sa mu majú písomnosti doručovať vrátane písomností určených do vlastných rúk, ako aj spôsob doručenia s tým, že ak túto adresu alebo spôsob doručenia zmení, musí takú skutočnosť bez meškania oznámiť príslušnému orgánu.

Aké povinnosti má polícia

- každý policajt je povinný prijať trestné oznámenie. Ak policajt zistí, že je potrebné ho doplniť, doplnenie vykoná výsluchom oznamovateľa alebo vyžiadaním písomných podkladov od oznamovateľa alebo od inej osoby alebo orgánu tak, aby mohol rozhodnúť do 30 dní od prijatia trestného oznámenia.
- policajt vo vyšetrovaní a v skrátanom vyšetrovaní je povinný všetky úkony vykonať v súlade so zákonom a zodpovedá za ich včasné vykonanie.
- pri prvom kontakte s poškodenou osobou je povinný poskytnúť jej v písomnej forme informácie o jej právach v trestnom konaní a o organizáciách na pomoc poškodeným vrátane služieb nimi poskytovaných.
- pri vydaní rozhodnutia policajt o tomto upovedomí poškodenú osobu.

Informácie o priebehu celého trestného konania nájdete v časti o práci súdov na str. 30 – 33.

2.3. PRIESTUPKY

Polícia môže vec uzavrieť ako priestupok. Vtedy sa na potvrdení nachádza informácia, že ide o priestupok voči občianskemu spolunažívaniu, čo znamená, že po niekoľkých úkonoch polície prejde vec na prejednanie na príslušný obvodný úrad.

2.3.1. Ako prebieha konanie o priestupkoch

Ak je to potrebné, priestupkové oddelenie príslušného obvodného úradu vytýči termín **ústneho pojednávania o priestupku**. Na toto pojednávanie si **predvolá všetky potrebné osoby**. Ak si to neprajete, nie je nutné, aby ste boli vypočúvaná, resp. prítomná pri výsluchu páchatel'a. Rovnako vaše deti nemusia vypovedať v prítomnosti páchatel'a, ak sa ho boja, resp. si to neprajú.

Váš manžel alebo partner resp. bývalý manžel alebo partner, **ktorý je obvinený z priestupku, má však právo nahliadať do spisového materiálu** a teda vaše výpovede a výpovede detí sa mu dodatočne musia poskytnúť na nahliadnutie.

V prípade ak bude vás manžel, bývalý manžel alebo partner uznaný vinným zo spáchania priestupku spravidla je mu uložená finančná pokuta. Rozhodnutie úradu vám v niektorých prípadoch nemusí byť doručované. Máte však **možnosť požiadať písomne o informáciu o výsledku konania**.

2.4. PROKURATÚRA

Násilie páchané na ženách v intímnych vzťahoch je trestný čin. V prípade akútneho útoku, opakovaného násilie zo strany manžela alebo partnera **môžete oznámiť tieto skutočnosti ústne, alebo písomne aj na prokuratúre**. Prokuratúra následne **váš podnet postúpi** na vybavenie príslušnému útvaru PZ a písomne vás o tom upovedomí.

V rámci prípravného konania môžete, ako poškodená osoba/svedkyňa, požiadať prokuratúru o zasielanie informácie, že **obvinený bol prepustený z väzby** alebo z nej ušiel, odsúdený bol prepustený z výkonu trestu odňatia slobody alebo z neho ušiel. Do žiadosti môžete uviesť aj telefónne číslo, na ktorom vás bude možné v takomto prípade kontaktovať.

Ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd, **prokurátor podá** príslušnému súdu **obžalobu**. O podaní obžaloby upovedomí okrem iných aj poškodenú. (§ 234 Trestného poriadku).

Proti rozhodnutiu prokurátora/ky okresnej prokuratúry môžete podať podnet na preskúmanie zákonnosti jeho/jej rozhodnutia **na krajskú prokuratúru** a následne na generálnu prokuratúru.

Keď súd vynesie rozsudok, iba prokurátor/prokurátorka a obžalovaný majú právo podať odvolanie voči výroku o vine a treste. Ak podá niekto z nich odvolanie, vec sa presunie na krajský súd, ktorý nie vždy nariadi vo veci pojednávanie. To znamená, že môže o podanom odvolaní rozhodnúť aj bez nariadenia pojednávania.

2.5. SÚDY

2.5.1. OBČIANSKO-PRÁVNE SÚDNE KONANIA

Vaše občianske a ľudské práva a práva vašich detí sú chránené viacerými právnymi predpismi Slovenskej republiky. **V rámci občiansko-právnych súdnych konaní môžete riešiť** otázky týkajúce sa rodinných vzťahov (**rozvod, zverenie detí, výživné, úprava styku** a pod.) a občianskoprávných vzťahov (napríklad **vysporiadanie majetku nadobudnutého počas manželstva, vylúčenie z užívania bytu, žaloba o vrátenie dlhu** a pod.). Postup súdu a účastníkov alebo účastníčok konania upravuje Občiansky súdny poriadok, zákon č.99/1963 Zb. (ďalej len O.s.p), v ktorom sa dozviete viac o predbežnom opatrení, priebehu konania na súde, náležitostiach návrhu, o možnostiach odvolania a iných dôležitých informáciách.

2.5.1.1. Predbežné opatrenie (§ 74 O.s.p.)

Pred začatím samotného konania môže súd nariadiť **predbežné opatrenie**, ak je potrebné, aby boli dočasne upravené pomery účastníkov. Predbežné opatrenie **je platné**, kým súd rozhodne v riadnom konaní. Spravidla do 30-tich dní od podania predbežného opatrenia je potrebné, aby ste podali na súd **riadny návrh** na začatie konania. Je dôležité, aby ste si rozhodnutie súdu pozorne prečítali, pretože ak v danej lehote nepodáte riadny návrh, predbežné opatrenie prestane platiť. Predbežné opatrenie inak trvá kým súd právoplatne nerozhodne o riadnom návrhu.

Návrh je možné podať na vydanie týchto predbežných opatrení:

Zákaz vstupu do bytu (§ 76 ods.1 písm. g O.s.p).

Ak súd nariadi manželovi alebo partnerovi, ktorý sa k vám a/alebo vašim deťom správal násilne, dočasný zákaz vstupu do bytu alebo domu, môže to prispieť k zvýšeniu ochrany a bezpečia vás a vašich detí. Je potrebné, aby ste súdu preukázali, že ste vy a/alebo deti ohrozené násilím. Ak váš manžel alebo partner poruší rozhodnutie súdu a vstúpi do bytu, máte právo zavolať políciu. Porušenie rozhodnutia súdu je trestný čin.

Výživné a zverenie detí (§ 76 ods. 1 O.s.p.)

Návrh na predbežné opatrenie na zverenie maloletých detí a určenie výživného môžete podať na súd spravidla po odchode zo spoločnej domácnosti. Ak sa otec dieťaťa finančne nepodieľa na starostlivosti o dieťa, súd ho môže predbežným opatrením zaviazat' k plateniu výživného. Spravidla môže nariadiť povinnosť platiť minimálne výživné vo výške cca 25 EUR mesačne na jedno maloleté dieťa. Predbežným opatrením môže súd nariadiť odovzdanie dieťaťa do starostlivosti rodiča a môže upraviť aj stretnutia maloletého dieťaťa s druhým rodičom.

2.5.1.2. Začatie konania (§ 79 O.s.p.)

Podaním návrhu na súd sa začne konanie súdu. Návrh má obsahovať všeobecné informácie o tom akému súdu je určený, kto ho podáva, ktorej veci sa týka a čo sleduje. Návrh musí mať podpis a dátum. Má byť podaný v potrebnom počte rovnopisov aj s prílohami. Príslušnosť súdov si môžete pozrieť na <http://www.justice.gov.sk/Stranky/Sudy/SudPrislusnost.aspx>.

Po podaní návrhu súd začne konanie, v rámci ktorého vás spravidla predvolá na pojednávanie. Súd vás môže vyzvať k tomu, aby ste sa vyjadrili, či súhlasíte s tým, aby súd rozhodol bez pojednávania. V rámci konania obvykle prebieha niekoľko pojednávaní. Keď súd dospeje k rozhodnutiu, verejne ho vyhlási na pojednávaní a potom vám ho aj písomne pošle (na jeho vyhotovenie má súd 30-dňovú lehotu). Ak nesúhlasíte s rozhodnutím súdu, môžete sa voči nemu

odvolať v lehote do 15-tich dní od prevzatia rozhodnutia. O vašom odvolaní bude rozhodovať nadriadený súd, spravidla sa bude jednať o krajský súd.

Niektoré návrhy na začatie súdneho konania sú spoplatnené súdnym poplatkom. Súdny poplatok sa zvyčajne platí vo forme kolkov nalepených na rovnopis návrhu, môžete ho zaplatiť aj na výzvu súdu. Ak nemáte dostatok finančných prostriedkov na zaplatenie súdneho poplatku, môžete súd požiadať o oslobodenie od platenia súdnych poplatkov formou žiadosti o oslobodenie od súdnych poplatkov. Informácie o výške súdnych poplatkov nájdete na <http://znalectvo.eu/poplatky.htm> alebo na www.justice.gov.sk.

O možnostiach právneho riešenia vašej situácie sa môžete informovať aj v organizáciách, ktoré poskytujú právne poradenstvo ženám, ktoré zažívajú násilie v intímnych vzťahoch. Kontakty na tieto organizácie nájdete na www.zastavmenasilie.sk. Ak ste v materiálnej núdzi môžete sa obrátiť na Centrum právnej pomoci <http://www.legalaid.sk/o-centre>, ktoré vám môže poskytnúť bezplatné právne poradenstvo a v istých prípadoch aj bezplatné právne zastupovanie v konaniach pred súdmi. Rôzne vzory návrhov na súd sú bezplatne k dispozícii aj na internete.

2.5.1.3. Rozvod

Rozhodovanie o podaní návrhu na rozvod je väčšinou dlhšie a náročné. Priebeh konania o rozvod je často stresujúce obdobie ako pre ženu, tak aj pre deti. V spoločnosti stále prevláda názor, že rozvod ukončí násilné správanie manžela. Keď sa manžel dozvie, že ste podali návrh na rozvod, môže dočasne prestať s násilím a môže sľubovať, že sa zmení. Takáto zmena väčšinou trvá krátko a ako ukazujú skúsenosti žien, vo väčšine prípadov sa manžel vráti k násilnému správaniu. Zmena správania je vedomou stratégiou, od ktorej muž očakáva, že žena návrh na rozvod nepodá, alebo ho stiahne. Môže sa však stať, že manžel vystupňuje násilné správanie a vyhrážanie s cieľom, aby ste návrh na rozvod stiahli. Ak sa obávate ohrozenia, je lepšie podanie návrhu na rozvod odložiť na čas keď budete vy, aj vaše deti v bezpečí.

Návrh na rozvod (§ 22, § 23, § 24, § 25, § 27 Zákona o rodine č.36/2005 Z.z.)

V prípade, že sa rozhodnete rozviesť, podajte na súd návrh, ktorý označte ako „Návrh na začatie konania o rozvod manželstva“. V prípade, že máte maloleté deti celý názov návrhu znie „Návrh na začatie konania o rozvod a úpravu práv a povinností k maloletým deťom na čas po rozvode“. V návrhu opíšte:

- históriu manželstva, uveďte kedy sa manžel začal správať násilne a ako.
- v akej miere sa manžel podieľal/podieľa na starostlivosti o deti domácnosť.
- či a ako ste spolu hospodárili.
- dôvody, ktoré vás vedú k podaniu návrhu a aké rozhodnutie súdu navrhujete (napríklad navrhujete, aby súd manželstvo rozviedol, aby sú zveril deti do vašej starostlivosti a otca zaviazal platiť výživné v určitej výške, aby súd upravil stretnutia detí s otcom).

Ak máte maloleté deti, návrh je potrebné podať v štyroch rovnopisoch. Ak máte plnoleté deti, návrh stačí podať v troch rovnopisoch. Úrad práce sociálnych vecí a rodiny v konaní o rozvod plní úlohu kolízneho opatrovníka detí (§ 31 ods.3 Zákona o rodine), t.j. podáva vyjadrenia a spravidla sa pracovníčka alebo pracovník úradu zúčastňuje aj pojednávaní na súde.

Konanie o rozvod je spoplatnené súdnym poplatkom.

Povinnou prílohou k návrhu je:

- kópia sobášneho listu, rodného listu dieťaťa (ak z manželstva pochádzajú deti),
- potvrdenie o tom, že dieťa navštevuje školu/škôlku.
- môžete priložiť ďalšie dôkazy, napríklad potvrdenie o podaní trestného oznámenia, lekárske správy a iné odborné správy, ak chcete súdu zdokumentovať násilné správanie vášho partnera k vám, alebo deťom.

Po podaní návrhu súd začne konanie, v rámci ktorého vás predvolá na pojednávanie. V konaní o rozvod môže prebehnúť viacero pojednávaní.

2.5.1.4. Majetok

Všetko čo môže byť predmetom vlastníctva a nadobudli ste to s manželom počas trvania manželstva patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej len ako spoločný majetok, § 143 Občianskeho zákonníka č.40/1964 Zb.). Do spoločného majetku patrí aj to, čo nadobudol jeden z manželov počas trvania manželstva. Nepatria tam však veci nadobudnuté darom alebo dedičstvom, alebo veci, ktoré slúžia osobnej potrebe, alebo pri výkone povolania. Veci patriace do spoločného majetku majú manželia užívať spoločne. Rovnako majú spoločne uhrádzať náklady, ktoré je potrebné na ne vynaložiť, alebo náklady spojené s ich užívaním a udržiavaním (§144 Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb.).

Spoločný majetok

Rozvodom sa ruší bezpodielové spoluvlastníctvo manželov (ďalej len BSM). Pod majetkom rozumieme hnutelné veci (napr. auto, nábytok), aj nehnuteľné veci (napr. byt). Po rozvode je potrebné spoločný majetok vysporiadať. Majetok je možné vysporiadať aj mimosúdnou dohodou. Ak dohoda nie je možná, je potrebné podať na súd „Návrh na vysporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov“. Ako prílohu k návrhu priložte kópiu listov vlastníctva, hypotekárnu zmluvu alebo iné zmluvy a podobne.

Konanie o vysporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov je spoplatňované súdnym poplatkom.

V prípade, že máte byť v spoločnom nájme s manželom (pozri ustanovenie § 703 Občianskeho zákonníka zák. č. 40/1964 Zb.) je potrebné na súd podať „Návrh na zrušenie spoločného nájmu bytu“. V tomto konaní súd rozhodne, kto zostane výlučným nájomcom alebo nájomkyňou bytu po rozvode manželstva. Pri rozhodovaní súd berie do úvahy skutočnosť, že sa manžel alebo bývalý manžel k vám a/alebo deťom správal násilne.

2.5.1.5. Deti

Otázky, ktoré sa týkajú starostlivosti o deti, výšky výživného, stretávania sa detí s druhým rodičom a zákazu styku upravuje Zákon o rodine (č.36/2005 Z.z.). Na súd môžete podať viacero návrhov

ohľadom maloletých detí v čase, keď žijete s otcom detí v jednej domácnosti, alebo po tom čo už spolu nežijete.

O tom, kto sa bude starať o deti, o výške výživného ako aj o stretnutiach sa môžete dohodnúť s otcom dieťaťa aj bez súdu a to formou dohody, ktorú však súd musí schváliť (§ 24 ods. 2, ods. 3).

Návrh na úpravu rodičovských práv a povinností do času rozvodu

V rámci tohto konania súd rozhodne, ktorému z rodičov zverí do starostlivosti deti, ďalej určí výšku výživného a termíny stretnutí detí s druhým rodičom. V prípade, že ste už tieto otázky riešili formou predbežného opatrenia, súd vás v rozhodnutí o nariadení predbežného opatrenia môže zaviazat' povinnosťou podať tento návrh.

V návrhu uveďte

- či ste s otcom detí manželia, alebo nie,
- kedy sa otec začal násilne správať k deťom a ako.
- v akej miere sa manžel alebo partner podieľal/podieľa na starostlivosti o deti a domácnosť (finančne a inak).
- či a ako ste spolu hospodárili.
- dôvody, ktoré vás vedú k podaniu návrhu a aké rozhodnutie súdu navrhujete

Návrh týkajúci sa maloletých detí je potrebné podať v štyroch rovnopisoch. Úrad práce sociálnych vecí a rodiny plní úlohu kolízneho opatrovníka detí (§ 31 ods.3 Zákona o rodine), pracovník/pracovníčka úradu podáva k veci vyjadrenia a obvykle sa zúčastňuje aj súdnych pojednávaní.

Návrhy týkajúce sa maloletých detí nie sú spoplatnené súdnym poplatkom. Povinnou prílohou k návrhu je:

- kópia rodného listu dieťaťa, potvrdenie o návšteve školy/škôlky a kópia sobášneho listu (ak ste s otcom dieťaťa manželia).
- k návrhu môžete priložiť ďalšie dôkazy, napríklad potvrdenie o podaní trestného oznámenia, lekárske správy a iné odborné správy, ak chcete súdu zdokumentovať násilné správanie otca detí k vám, alebo deťom.

Po podaní návrhu, súd začne konanie, v rámci ktorého vás predvolá na pojednávanie. Môže prebehnúť aj viacero pojednávaní. Súd môže deti predvolať aj na pojednávanie, ak je ich vyjadrenie dôležité pre rozhodnutie súdu. Môže sa stať, že súd nariadi aj znalecké dokazovanie z odboru psychológie. V prípade, že nebudete súhlasiť so závermi znaleckého posudku, máte právo sa k nemu vyjadriť.

Zverenie detí na čas po rozvode

Zverenie maloletých detí, výšku výživného a úpravu styku na čas po rozvode upravuje súd v konaní o rozvod manželstva (§24 Zákona o rodine č.36/2005 Z.z.). Viac sa o tom dočítate v časti *Rozvod*.

Ak máte maloleté deti, súd v rámci konania o rozvode rozhoduje aj o tom, komu budú zverené deti po rozvode, o výške výživného a úprave styku detí s druhým rodičom. Je potrebné, aby ste spísali všetky náklady a výdavky spojené so starostlivosťou o deti (oblečenie, strava, školské poplatky a pod.) a domácnosť (nájomné a pod.), výšku vašich príjmov a príjmov manžela. Do návrhu môžete napísať, ako chcete, aby bol upravený styk detí s otcom (napr. každá tretia sobota v čase od 10.00 do 15.00 a pod.) a tiež výšku výživného na každé dieťa zvlášť.

Plnoleté dieťa

Deti, ktoré dosiahli plnoletosť musia návrh na súd podať vo svojom mene. Ak má dieťa viac ako 18 rokov a nie je schopné sa samo živiť, napríklad z dôvodu, že denne chodí do školy, alebo zo zdravotných dôvodov má právo požiadať o výživné. V takom prípade bude predvolané na pojednávanie na súde. Dieťa môže mať v takom konaní právne zastúpenie. Ako mama môžete plnoleté dieťa zastupovať na súde, pokiaľ vás k tomu dieťa splnomocní. V takom prípade je potrebné na súd predložiť plnú moc na zastupovanie v konaní o výživné.

2.5.2. TRESTNÉ KONANIE

Násilie páchané na ženách a deťoch v intímnych vzťahoch je trestný čin. Na to, aby bola osoba, ktorá sa tohto násillia dopúšťa potrestaná, musí prebehnúť riadne vyšetrovanie, v priebehu ktorého polícia vznesie obvinenie. Potom prokuratúra vznesie obžalobu zo spáchania trestného činu a to na základe návrhu polície. Po podaní obžaloby sa vec spravidla presunie na súd. Súd nariadi

pojednávania, počas ktorých sa vykonávajú dôkazy. Na záver súd muža buď odsúdi a uloží mu trest, alebo ho oslobodí spod obžaloby, t.j. zbaví ho viny. Celé trestné konanie od podania trestného oznámenia až po odsúdenie alebo oslobodenie môže trvať aj niekoľko rokov.

2.5.2.1. Začatie trestného stíhania

Pri vyšetrowaní trestných činov postupuje polícia podľa Trestného poriadku (č.301/2005 Z.z.). Vyšetrowanie vedú orgány činné v trestnom konaní (vyšetrowateľ/ka, poverený policajt/ka). Na základe podaného oznámenia a predbežného vyšetrowania, polícia rozhodne či začne trestné stíhanie. O začatí trestného stíhania vás upovedomia písomne, formou uznesenia. Polícia vznesie obvinenie voči konkrétnej osobe, pokiaľ výsledky vyšetrowania vedú k podozreniu, že sa dopustila trestného činu. Potom začne polícia podnikať kroky, ktoré súvisia s vyšetrowaním trestného činu. V priebehu trestného vyšetrowania máte viacero práv, o ktorých sa viac dočítate na str. 19 - 21.

2.5.2.2. Výsluch

Po začatí trestného stíhania, má žena, ktorá zažíva násilie väčšinou postavenie svedkyne - poškodenej, od čoho sa odvíjajú aj jej práva v trestnom konaní. Ak voči deťom smerovalo priamo násilie, môžu byť tiež svedkovia - poškodení. Ak sa voči nim manžel alebo partner nesprával násilne, ale deti videli a/alebo počuli jeho násilné správanie voči vám, môžu mať postavenie svedkov. Aj v jednom aj v druhom prípade môžu byť deti predvolané na výsluch na políciu. Pri vypočúvaní dieťaťa mladšieho ako 15 rokov, má byť prítomná osoba s pedagogickým vzdelaním, alebo niekto so skúsenosťou v oblasti výchovy mládeže, prípadne znalec/znalkyňa často z odboru psychológia.

2.5.2.3. Znalecké dokazovanie

V rámci vyšetrowania môže byť nariadené znalecké dokazovanie z odboru psychológie, psychiatrie, alebo z iného lekárskeho odboru. Úlohou znalca alebo znalkyne je posúdiť viacero otázok z oblasti duševného stavu obvineného, poškodenej a svedkov, alebo posúdiť

zranenia v dôsledku fyzických útokov. Znalecké vyšetrenie môžu absolvovať aj deti. O nariadení znaleckého dokazovania, ak ste v postavení svedkyne – poškodenej, budete informovaná uznesením. Námietky voči osobe znalca alebo znalkyne môžete podať do 3 dní od doručenia uznesenia. Máte právo vyjadriť sa k obsahu znaleckého posudku, prípadne žiadať o vyhotovenie kontrolného znaleckého posudku, ak nebudete so závermi znaleckého posudku súhlasiť. Polícia rozhodne, či vášmu návrhu vyhovie.

2.5.2.4. Konfrontácia (§125 Trestného poriadku č. 301/2005 Z.z.)

Môže sa stať, že budete pozvaná na konfrontáciu. Znamená to, že na výsluchu na polícii budete, okrem vyšetrovateľa/ky, prítomná vy a váš právnik alebo právnička, manžel alebo partner, ktorý je obvinený a jeho obhajca/kyňa. Cieľom konfrontácie je odstrániť rozpory vo výpovediach. Ak s konfrontáciou nesúhlasíte, resp. máte obavy stretnúť sa na polícii s manželom, bývalým manželom, či partnerom, môžete vykonanie konfrontácie namietať alebo požiadať prokuratúru, aby tento postup polície preskúmala.

2.5.2.5 Obžaloba (§243 Trestného poriadku č. 301/2005 Z.z.)

Prokuratúra vznesie obžalobu v prípade, ak sú výsledky vyšetrovania dostatočné na to, aby súd mohol prejednať vec. V takom prípade vec prokuratúra presúva na súd, ktorý nariadi vo veci pojednávania.

2.5.2.6. Súdne konanie (Tretia časť Trestného poriadku č. 301/2005 Z.z.)

V rámci súdneho konania sa koná hlavné pojednávanie. Počas hlavného pojednávania sú prítomní sudca/ sudkyňa, prípadne iní členovia alebo členky senátu, prokurátor alebo prokurátorka a niekedy aj zapisovateľ/ka. Ak máte v konaní právnik/právničku, má právo zúčastniť sa pojednávania. Na hlavnom pojednávaní prokurátor/ka prednesie obžalobu a následne prebieha dokazovanie

spravidla formou výsluchov obžalovaného a svedkov a poškodenej/poškodených.

Na pojednávaní na súde môžete byť prítomná aj vtedy, ak ste už boli pred súdom vypočutá. Môžete navrhovať, aby súd vykonal dôkazy a k vykonaným dôkazom máte právo sa vyjadriť. Máte právo pýtať sa otázky svedkov, ktorí sú vypočúvaní.

Po vynesení rozsudku sa môžete, ako svedkyňa poškodená, odvolať len proti výroku súdu, ktorý sa týka náhrady škody (ak ste si ju počas vyšetrovania uplatnila). Náhradu škody je potrebné riešiť samostatným návrhom v občiansko-právnom konaní.

2.5.2.7. Dohoda o vine a treste (§ 232 Trestného poriadku č.301/2005 Z.z.)

Konanie o dohode o vine a treste môže začať prokurátor okrem iného vtedy, ak sa obvinený priznal k spáchaniu skutku a uznal vinu. Konanie môže začať na podnet obvineného, ale aj bez takéhoto podnetu. Na konanie o dohode o vine a treste prokurátor obvineného predvolá. Ak dôjde k dohode, prokurátor podá v rozsahu dohody na súd návrh na schválenie dohody o vine a treste. Dohoda môže obsahovať aj časť o náhrade spôsobenej škody.

2.6. BEZPLATNÁ PRÁVNA POMOC

Bezplatnú právnu pomoc v občiansko-právnych konaniach vám môže poskytnúť Centrum právnej pomoci. Centrum právnej pomoci je štátna rozpočtová organizácia, ktorej cieľom je **zlepšovanie prístupu k spravodlivosti pre ľudí v materiálnej núdzi**, t.j. pre tých ľudí, ktorí pre nedostatok prostriedkov nemôžu využívať existujúce právne služby.

Ak spĺňate **podmienky nároku na právnu pomoc**, centrum následne poskytne komplexnú právnu pomoc, ktorá môže mať formu **od právneho poradenstva až po zastupovanie pred súdom** právnikom centra alebo advokátom.

V prípade záujmu o služby centra je možné obrátiť sa osobne, písomne, telefonicky alebo emailom na pracovníkov a pracovníčky kancelárií centra.

Bezplatnú právnu pomoc a poradenstvo ženám zažívajúcim násilie zväčša poskytujú aj **špecializované poradenské centrá**. Môže to však závisieť od ich kapacít na poskytovanie takejto pomoci a tiež od výšky finančných zdrojov, ktoré na tento typ pomoci majú k dispozícii. Najlepšie je do poradenského centra zavolať a overiť si dostupnosť tejto pomoci.

V prípade, že nemáte dostatok financií na zaplatenie právneho zástupcu alebo zástupkyne, môžete **požiadať súd o pridelenie zástupcu z radov advokátov**. Súd o tejto možnosti ženu poučí (§30 Občianskeho súdneho poriadku). Spravidla sa táto možnosť dá uplatniť v občiansko-právnych súdnych konaniach. Na pridelenie zástupcu z radov advokátov je potrebné, aby ste na súd podali príslušnú žiadosť a doložili potvrdenie o príjme a o svojich osobných a majetkových pomeroch.

3. ÚRAD PRÁCE SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Košice, Staničné námestie č. 9, 042 11 Košice (ďalej len úrad) je orgán štátnej správy v oblasti sociálnych vecí a rodiny a služieb zamestnanosti. Na úrad sa môžete obrátiť v otázkach sociálnej podpory, dávok v hmotnej núdzi a v otázkach týkajúcich sa ochrany detí, ako aj psychologickéj pomoci.

3.1. Čo poskytuje ÚPSVaR

Úrad poskytuje v oblasti **štátnej sociálnej podpory** nasledovné dávky

- prídavok na dieťa
- príplatok k prídavku na dieťa
- rodičovský príspevok
- príspevok pri narodení dieťaťa
- príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa

- príspevok rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovanne narodili dvojčatá
- príspevok na starostlivosť o dieťa
- príspevok na pohreb
- jednorazový príspevok pri zverení dieťaťa do náhradnej starostlivosti
- jednorazový príspevok pri zániku náhradnej starostlivosti o dieťa
- opakovaný príspevok dieťaťu v náhradnej starostlivosti
- opakovaný príspevok náhradnému rodičovi
- osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi, ktorý sa stará o dieťa ŤZP

Ak ste v hmotnej núdzi, úrad poskytuje nasledovné **dávky v hmotnej núdzi**

- dávku v hmotnej núdzi
- príspevok na zdravotnú starostlivosť
- ochranný príspevok
- príspevok na bývanie
- aktivačný príspevok

Bližšie informácie o poskytovaní štátnych sociálnych dávok a dávkach v hmotnej núdzi sa môžete dozvedieť priamo na jednotlivých pracoviskách úradu, prípadne na webovej stránke úradu. Žiadosť je možné vyzdvihnúť a podať v kancelárii prvého kontaktu, prípadne priamo u príslušnej referentky priamo na oddeleniach, ktorá vám poskytne aj informácie aké doklady je potrebné doložiť k jednotlivým žiadostiam, kedy máte nárok na jednotlivé dávky, prípadne kedy nárok nemáte, akým spôsobom vám bude jednotlivá dávka vyplácaná a čo je vašou povinnosťou oznamovať úradu. Na príslušnú referentku sa budete aj v budúcnosti obracať v prípade akýchkoľvek nejasností alebo zmien.

3.2. Čo je orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (OSPODaSK)

OSPODaSK zabezpečuje najmä ochranu práv a právom chránených záujmov detí, predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine, prehľbovanie a opakovanie porúch psychického, fyzického

sociálneho vývinu detí a plnoletých fyzických osôb, poskytovanie pomoci v závislosti od závažnosti situácie, v ktorej sa dieťať, alebo fyzická osoba nachádza.

V praxi to znamená, že sa môžete osobne, telefonicky, prípadne elektronicky obrátiť priamo na oddelenie SPODaSK, kde vám sociálni pracovníci a pracovníčky poskytnú potrebné informácie, poskytnú odborné poradenstvo v sociálnej oblasti, spíšu návrhy na súd vo veciach maloletých detí (úprava rodičovských práv a povinností, určenia výživného, úpravy styku s maloletým dieťaťom, určenia otcovstva, zapretia otcovstva), sprostredkujú psychologickú pomoc na referáte poradensko-psychologických služieb úradu.

3.3. Kto je to kolízny opatrovník

Kolízneho opatrovníka (ktorým je úrad), ustanovuje súd a to aj v prípadoch, ak maloleté dieťa nemá zákonného zástupcu (rodiča), alebo zákonný zástupca nemôže dieťa z vážnych dôvodov zastupovať. Zväčša je kolízny opatrovník určený pri všetkých konaniach týkajúcich sa maloletých detí (rozvod, zverenie detí a úpravu styku s deťmi, konania týkajúce sa výživného a pod.).

Pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka, sociálny pracovník alebo pracovníčka oddelenia SPODaSK, ktorý/á je splnomocnený/á zastupovať úrad, poskytuje dieťaťu a jeho rodičom sociálne poradenstvo a pomoc na odstránenie alebo zmiernenie dôsledkov rozporu záujmov medzi rodičmi dieťaťa, alebo deťmi navzájom, najmä. Zároveň zisťuje rodinné, bytové a sociálne pomery dieťaťa, informácie o spôsobilosti obidvoch rodičov osobne vychovávať dieťa, názory oboch rodičov na zaistenie potrieb dieťaťa, zisťuje aj názor dieťaťa v prípadoch ak je to potrebné pre rozhodnutie vo veci a to pohovorom, ako aj osobnou návštevou v rodine.

Následne podáva súdu správu o rodinných, bytových a sociálnych pomeroch na stane maloletého dieťaťa, vyjadruje sa ku skutočnostiam, ktorému z rodičov navrhuje zveriť maloleté dieťa do osobnej starostlivosti, prípadne striedavej osobnej starostlivosti, k výške výživného ako aj k úprave styku s rodičom, ktorému dieťa nebolo zverené do osobnej starostlivosti.

Úlohou sociálneho pracovníka alebo pracovníčky je zúčastňovať sa na pojednávaniach vo všetkých konaniach týkajúcich sa maloletých detí.

3.4. Čo je referát poradensko-psychologických služieb

RPPS – referát poradensko-psychologických služieb úradu poskytuje predovšetkým psychologickú starostlivosť a to najmä

- v oblasti psychologickej a poradenskej pomoci **dieťaťu, rodičom, manželom a iným dospelým pri riešení výchovných, manželských alebo rodinných problémov,**
- v oblasti **predrozvodového, rozvodového a porozvodového poradenstva** manželom, rodičom maloletých detí, maloletým deťom,
- v oblasti poradensko-psychologickej pomoci pri **úprave styku rodičov s dieťaťom,**
- v oblasti **problémov v správaní dieťaťa** a jeho negatívnych dôsledkov v rodinných vzťahoch, v iných sociálnych vzťahov a v škole,
- v oblasti poradensko-psychologickej **pomoci rodine s problémom násilia, rodine s problémom drogovej a inej závislosti,**
- v prípadoch **náhleho nešťastia, krízovej situácie alebo závažnej životnej zmeny** formou krízovej psychologickej intervencie a iných oblastiach

Psychologickú starostlivosť na RPPS vám sprostredkujú sociálni pracovníci a pracovníčky oddelenia SPODaSK ak o to osobne požiadate. Následne vám budú priamo kontaktovať psychológ alebo psychologička RPPS, ktorí si s vami dohodnú presný termín konzultácii.

Na webovej stránke úradu, www.upsvar-ke.sk, môže každý získať dôležité informácie o jednotlivých pracoviská úradu, ich adresách, telefónnych číslach, ako aj informáciu o hodinách určených pre verejnosť, ale aj informácie o jednotlivých oddeleniach na odbore služieb zamestnanosti, ako aj odbore sociálnych vecí, znenia zákonov, tlačivá, a odkazy na MPSVaR Bratislava a Ústredie práce,

sociálnych vecí a rodiny Bratislava, ako aj postupe pri podávaní sťažnosti.

4. PORADENSTVO, UBYTOVANIE A INÁ POMOC ZO STRANY SAMOSPRÁV

4.1. Košický samosprávny kraj

4.1.1. Poradenstvo

Ak sa potrebujete s niekým poradiť, porozprávať o vašej skúsenosti s násilným správaním vášho manžela, alebo partnera a potrebujete získať informácie o tom, ako sa môžete chrániť, aké máte možnosti riešenia vašej situácie, môžete sa obrátiť na organizácie, ktoré poskytujú poradenstvo a na špeciálnych poradcov a poradkyne Košického samosprávneho kraja.

Na Slovensku v súčasnosti nie je dostatok špecializovaných poradenských centier, ktoré poskytujú pomoc a podporu špecificky ženám zažívajúcim násilie v intímnych vzťahoch. **V Košickom kraji sú v súčasnosti ženám zažívajúcim násilie k dispozícii dve poradenské centrá**, ktoré sa špecializujú na poskytovanie ochrany, pomoci a podpory práve **tejto cieľovej skupine** a majú **personál špecificky zaškolený** k tejto problematike. Jedným z nich je **Fenestra** v Košiciach a druhým **OZ Pomoc rodine** v Michalovciach. To akú škálu služieb vám budú vedieť v konkrétnom čase ponúknuť závisí aj od ich kapacitných možností.

Tieto poradenské centrá ženám poskytujú najmä:

- telefonické konzultácie a krízová intervencia
- sociálne a právne poradenstvo
- psychologickú pomoc a poradenstvo
- pomoc v otázkach týkajúcich sa vašich detí

Okrem týchto špecializovaných poradenských centier je v Košickom kraji pre klientov a klientky v súčasnosti k dispozícii spolu 26

špecializovaných poradcov, ktorí poskytujú sociálne poradenstvo pre nevidiacich a slabozrakých, zdravotne ťažko postihnutých a sociálno-právnu ochranu. V prípadoch násilia páchaného na ženách vedia zabezpečiť prvý kontakt so ženami a podať im základné informácie o dostupnej špecializovanej pomoci a podpore (poradenských centrách a ubytovacích zariadeniach).

Zoznam a kontakty na špecializované poradenské centrá pre ženy zažívajúce násilie, ako aj ostatné poradenské centrá poskytujúce špecializované poradenstvo v Košiciach a košickom kraji nájdete v **Prílohe 1** tejto brožúry.

4.1.2. Ubytovanie

Samosprávne kraje sú zriaďovateľmi zariadení sociálnych služieb, ktoré poskytujú ubytovanie, sociálne poradenstvo a psychologickú pomoc. Na **Košický samosprávny kraj** sa môžete obrátiť so žiadosťou o kontakty na zariadenia sociálnych služieb, kde môžete nájsť pomoc a podporu.

Ak potrebujete odísť z domu, pretože zažívate násilie zo strany manžela, alebo partnera, s ktorým bývate, alebo ste ohrozovaná a zavražďovaná bývalým manželom, alebo partnerom, môžete sa rozhodnúť ísť dočasne bývať do ubytovacieho zariadenia, alebo sa môžete rozhodnúť dočasne ísť bývať k rodine, alebo priateľom.

Na Slovensku je nedostatok ubytovacích zariadení, ktoré by poskytovali ubytovanie špecificky ženám, ktoré zažili násilie.

Ak ste ohrozovaná manželom alebo partnerom a potrebujete odísť z domu, môžete **voliť bývanie v zariadeniach núdzového bývania v Košickom kraji**, v ojedinelých prípadoch aj mimo Košického kraja.

Pred nástupom do zariadenia je potrebné sa telefonicky informovať v zariadení o voľnom mieste na ubytovanie. Za poskytované sociálne služby sa v zariadeniach núdzového bývania platí v priemere od 35,- do 80,- € mesačne. Pri nástupe je potrebné uplatniť si písomnú žiadosť o prijatie do vybraného zariadenia a potvrdenie o zdravotnom stave. Ak máte obavy o svoj život a zdravie,

v zariadení núdzového bývania je možné zabezpečiť aj utajenie miesta ubytovania a anonymitu.

V zariadení sa okrem bývania na určitý čas **poskytuje** aj sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, pomoc pri písaní a podávaní písomností na jednotlivé inštitúcie ako sú: trestné oznámenia za zanedbávanie povinnej výživy, umiestňovanie detí do škôl, vybavovanie štátnych a sociálnych dávok, dotácie na školské pomôcky a stravu, náhradné výživné a iné.

Zoznam zariadení núdzového bývania v Košiciach a košickom kraji s uvedením telefonického kontaktu je uvedený v **Prílohe 2**.

4.2. Mesto Košice

V prípade, že sa rozhodnete obrátiť pri hľadaní pomoci na mesto Košice, na referáte sociálnych vecí nájdete kompetentnú osobu, ktorá vám poskytne bezpečné miesto na rozhovor, cieľom ktorého je poskytnúť čo najširšie poradenstvo a možnú pomoc v spolupráci s konkrétnymi inštitúciami..

Nemusíte sa obávať úniku zverených informácií a údajov, bude zachovaná dôvernosť a ich ochrana.

V tejto inštitúcii môžete získať informácie o vašich právach, o sociálnej pomoci, o tom, na ktorú ďalšiu inštitúciu sa môžete obrátiť s akým problémom napr. ktoré inštitúcie sa špecializujú na násilie páchané na ženách, aké sú možnosti právnej ochrany, kde môžete hľadať pomoc pre svoje deti, aké sú kontakty na krízové linky, čo robí polícia, apod.

Mesto Košice má zriadené krízové stredisko pre deti, kde v prípade potreby môže matka dočasne umiestniť svoje deti, na ktorých je páchané násilie.

V súčasnosti mesto nedisponuje žiadnym ubytovacím zariadením pre ženy, na ktorých je páchané násilie.

Sťažnosti a petície adresované Mestu Košice alebo Magistrátu mesta Košice sa prijímajú v podateľni úradu, ktorá sťažnosť alebo petíciu zaeviduje a postúpi centrálnej evidencii sťažností a petícií. Agendu sťažností a petícií vybavuje Kancelária primátora mesta Košice.

4.3. Mestská časť Košice - Juh

Mestské časti majú tiež možnosti vám vo vašej situácii pomôcť. Rozsah a typ pomoci môže byť na jednotlivých mestských častiach odlišný, preto je dobré osobne alebo telefonicky sa o možnostiach pomoci informovať priamo na miestnom úrade mestskej časti, v ktorej bývate.

Mestská časť Košice - Juh vám môže poskytnúť pomoc týmito formami:

Odborné sociálne poradenstvo / č. d. 12,13,14 /

Pracovníčka oddelenia sociálnych vecí vám môže poskytnúť základné poradenstvo a sprostredkovať kontakt na miesta odbornej pomoci a podpory. Taktiež vám poskytne informácie o možnostiach pomoci zo strany samotnej mestskej časti.

Jednorazový príspevok,

Žiadosť o poskytnutie jednorazovej dávky v hmotnej núdzi **musí byť** podaná písomne, riadne zdôvodnená a preukázaná mimoriadnymi nákladmi, **doložená požadovanými prílohami**, (napr. potvrdenie o návšteve školy,) predovšetkým aktuálnym rozhodnutím z ÚPSVaR Košice, že ste poberateľkou dávky v hmotnej núdzi a že spĺňate podmienky a dávky v hmotnej núdzi a príspevky.

Poskytnutie jednorazového príspevku na viackrát a na rôzne účely nie je vylúčené, na jeden účel však možno poskytnúť iba raz ročne.
/č. d.12 /, 055/720 80 21.

Potravinová pomoc vo Výdajni potravinovej banky JUŽANKA / sociálna pomoc občanom v hmotnej núdzi/

- sociálna pomoc výdajne určená občanom v hmotnej núdzi:
- rodiny s tromi a viac deťmi

V pondelok a vo štvrtok : od 11,00 do 14,00 h.

Podmienky využívania tejto pomoci:

- trvalý pobyt žiadateľa/ky v mestskej časti Košice – JUH
- rozhodnutie Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, že žiadateľ je poberateľom dávky v hmotnej núdze
- podanie žiadosti (pretlač je na odd. soc. vecí) s potrebnými dokladmi
- zaplatenie členského poplatku v sume 1€ na jeden mesiac , klient sa dostaví na č. d. 12
- referentka vypíše interný doklad a poplatok sa zaplatí v pokladni na 2.posch. 055/720 80 21

Možnosť poskytnutia šatstva a obuvi pre deti a dospelých, č.d. 12

Šatstvo miestny úrad poskytuje, ak o túto pomoc požiadate, každý deň v stránkových hodinách

5. NÁSILIE A ZDRAVIE

5.1. Lekárske ošetrovanie

V dôsledku násilia môžete vy a/alebo vaše deti potrebovať rýchle zdravotné ošetrovanie ako aj dlhodobú zdravotnú starostlivosť a liečbu. Ak ste boli počas násilného útoku zranená, je dôležité, aby ste sa pokúsili rýchlo vyhľadať lekársku pomoc. Obrátiť sa môžete na pohotovostnú lekársku službu, alebo na svoju obvodnú lekárku alebo lekára. V prípade, že ste zranená vážne, je potrebné obrátiť sa na oddelenie traumatológie a úrazovej chirurgie, alebo volať rýchlu zdravotnú pomoc na čísle **155**.

Ak vyhľadáte lekársku pomoc je dôležité, aby ste lekárovi, alebo lekárske povedali ako došlo k zraneniu. Záleží to však vždy od vášho rozhodnutia a toho, či je pre vás bezpečné o tom s lekárom/kou hovoriť alebo máte obavy. Ak sa rozhodnete o tom s lekárom/kou hovoriť, môžete ich požiadať, aby to, ako došlo k zraneniam uviedli do vašej zdravotnej dokumentácie, alebo do správy zo zdravotného

ošetrenia. **Lekársku správu** môžete potrebovať neskôr napríklad pre súd, alebo políciu. Lekárska správa o zraneniach môže mať v súdnych konaniach veľkú váhu. Môže sa to týkať napríklad konaní ohľadom predbežného vylúčenia z užívania bytu, predbežného zverenia detí do starostlivosti, alebo v prípade týrania blízkej a zverenej osoby.

5.2. Psychologická a psychiatrická pomoc

Násilie má závažný dopad na vaše fyzické i psychické zdravie a zdravie vašich detí. Mnoho žien a detí, ktoré takúto skúsenosť má, môže preto potrebovať odbornú psychologickú alebo psychiatrickú pomoc.

Dlhodobá terapeutická pomoc sa však neodporúča pokiaľ ešte stále žijete vo vzťahu s násilným manželom, alebo partnerom, alebo ste práve z násilného vzťahu odišli. V období, keď žijete s násilným partnerom, alebo po odchode z násilného vzťahu je dôležité vaše fyzické bezpečie a riešenie praktických problémov.

Cieľom psychologického poradenstva je pomôcť vám lepšie sa zorientovať vo vašej situácii a porozumieť tomu, čo prežívate. Dobré psychologické poradenstvo vám môže pomôcť vybudovať si seba podporu a sebadôveru. Psychologické poradenstvo nemusí pomôcť každej žene a vy sa môžete rozhodnúť, či je to pre vás dobrá forma a či je na to správny čas.

Ak sa rozhodnete pre psychologické poradenstvo, alebo psychoterapiu je dôležité, aby ste si vybrali poradcu, poradkyňu, psychoterapeuta alebo psychoterapeutku tak, aby ste sa v jeho, alebo jej prítomnosti cítili dobre a bezpečne. Rovnako je dôležité, aby osoba, ktorú si vyberiete bola primerane kvalifikovaná a skúsená. Mala by tiež rozumieť problematike násillia páchaného na ženách v intímnych vzťahoch a jeho dopadom a nemala by vás obviňovať alebo vyvolávať vo vás pocity viny za násillie, ktoré ste zažili.

Bezplatnú psychologickú pomoc zväčša poskytujú poradenské centrá/organizácie a niekedy aj ubytovacie zariadenia, ktoré poskytujú špecializovanú pomoc ženám zažívajúcim násillie a ich deťom.

O tejto možnosti je vždy potrebné sa u konkrétneho poradenského centra alebo ubytovacieho zariadenia informovať. Výhodou psychologickéj pomoci v špecializovaných poradenských centrách a organizáciách, ktoré poskytujú pomoc a podporu ženám zažívajúcim násilie a ich deťom je, že zväčša **je personál poskytujúci psychologické služby scitlivý a zaškolený k problematike násillia páchaného na ženách.**

Zaškolené pracovníčky a pracovníkov majú v súčasnosti už aj iné organizácie a inštitúcie, ešte stále je však všeobecný nedostatok odborníkov a odborníčok v oblasti psychológie a psychiatrie, ktorí a ktoré majú špecializované vzdelanie alebo zaškolenie k problematike násillia páchaného na ženách v intímnych vzťahoch.

Okrem špecializovaných poradenských centier pre ženy zažívajúce násilie poskytujú psychologickú pomoc aj iné organizácie a taktiež súkromné a štátne psychologické a psychoterapeutické ambulancie. Kontakty na ne vám môže poskytnúť vaša obvodná lekárka/lekár a je možné vyhľadať ich aj v Zlatých stránkach alebo na internete cez vyhľadávače (google.sk, zoznam.sk a pod.).

Rovnako je takto možné vyhľadať **psychiatrické ambulancie**. V prípade súkromných ambulancie **je potrebné zistiť**, či má uzavreté zmluvy so zdravotnými poisťovňami alebo za poskytované služby prijíma priame hotovostné platby.

Ženy, ktoré majú diagnostikovanú nejaké psychické ochorenie a zažívajú násilie sú v obzvlášť zraniteľnej pozícii. Ak máte takéto ochorenie diagnostikované, môže byť pre vás ťažšie ako pre iné ženy odkryť násilie, ktoré zažívate. Môžete pociťovať hanbu za to, že máte psychické problémy, pretože v našej spoločnosti sú ľudia s psychickými problémami ešte stále odsudzovaní. V dôsledku toho sa môžete cítiť viac bezmocne. Rovnako reakcia pracovníkov a pracovníčok poskytujúcich pomoc a podporu pre ženy, ktoré zažili násilie môže byť v súvislosti s odsudzovaním ľudí s „psychickou poruchou“ viac problematická.

Neobviňujte sa !!! Vaše psychické problémy nie sú vaša chyba a vy nie ste zodpovedná za násilie. Zodpovedný za násilie je váš manžel,

alebo partner. Máte právo na rovnakú pomoc ako každá iná žena, ktorá zažíva násilie.

Ak máte pravidelné výdavky, ktoré vynakladáte na liečbu a ste v hmotnej núdzi, môžete sa obrátiť sa na Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a informovať sa o možnosti požiadať o príspevok na zdravotnú starostlivosť.

6. DETI A NÁSILIE

Deti môžu niektoré formy násillia zažívať priamo alebo môžu byť pri tom, keď sa k vám ich otec správa násillne. Vplyv násillia na deti je rovnako závažný, bez ohľadu na to, či násillie smeruje priamo k nim, alebo sú svedkami násillného správania.

Násillie, ktoré doma deti zažívajú ovplyvňuje ich správanie a prežívanie. Násillie má vplyv aj na prospech a správanie detí v škole a tiež ovplyvňuje ich kamarátske vzťahy. Deti si často myslia, že nesú zodpovednosť za násillie. Vy a ani vaše deti za násillie nenesiete v žiadnom prípade zodpovednosť.

Niektoré ťažkosti sa u detí môžu objaviť už v čase spolužitia s násillným otcom. Ďalšie sa však zvyknú objaviť až v čase, keď sú deti a mama v bezpečí a nežijú spolu s násillným otcom. Vtedy sa môžu niektoré ťažkosti aj zhoršiť. Za ťažkosti, ktoré sa u detí objavia nie ste zodpovedná vy a ani deti.

Obdobie násillia a riešenia situácie (rozvod, sťahovanie, trestné konanie a podobne) je pre deti väčšinou veľmi náročným obdobím života. Deti sa s týmito udalosťami a skúsenosťami vyrovnávajú rôzne. Niektoré deti sú utiahnuté, tiché, smutné až bojzlivé. Iné deti sú naopak nepokojné, zlostné až agresívne. Podpora a ochrana zo strany mamy, blízkej rodiny, ako aj ďalších dospelých, deťom pomáha zvládnuť náročné obdobie tak, aby v nich traumatické zážitky zanechali čo najmenej zranení.

Svojmu dieťaťu môžete poskytnúť pomoc a podporu aj tým, že sa obrátite na odborníkov/čky, ktorí/é v náročnom období života pomôžu vášmu dieťaťu, aj vám. Vyhľadanie pomoci nie je známkou

zlyhania. Práve naopak, je známkou toho, že vnímate ťažkosti dieťaťa a hľadáte možnosti, ktoré dieťaťu pomôžu prekonať dôsledky násillia. Zo začiatku je pre dieťaťa veľmi dôležité, aby si vybudovalo s odbornikom/čkou bezpečný a dôverný vzťah. Každé dieťa potrebuje určitý čas na to, aby nadobudlo dôveru, alebo prijalo pomoc, ktorú im odborníci/čky ponúkajú. Podporte svoje dieťa v tom, aby dokázalo prijať pomoc a podporu, ale nevytvárajte na dieťa nadmerný tlak. Takýto tlak by mohol ešte zvýšiť nechut' a nedôveru dieťaťa k spolupráci.

6.1. Pomoc pre vaše deti

Deti, ktoré zažili násillie potrebujú kvalitnú a špecifickú pomoc, podporu a ochranu rovnako ako ženy, ich mamy. Pri poskytovaní pomoci a podpory pre deti je potrebné, aby ich ťažkosti boli vnímané ako dôsledky násillia. Účinná pomoc pre vaše dieťa by mala zohľadňovať špecifické potreby dieťaťa so zameraním na odstránenie alebo zmiernenie dopadov násillia, ako aj predchádzanie vzniku ďalších ťažkostí v budúcnosti.

Ak sa pri hľadaní pomoci stretnete s prístupom, s ktorým nebudete spokojná (obviňovanie, spochybňovanie a podobne), máte právo zmeniť odborníka/čku a hľadať pre svoje dieťa účinnú pomoc.

Odbornú pomoc vám a vášmu dieťaťu môžu poskytnúť **centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie**, klinickí/é psychológovia/čky, psychiatri/čky, súkromné psychologické poradne a tiež poradenské centrá, ktoré sa špecializujú na problematiku násillia páchaného na ženách a deťoch v intímnych vzťahoch, prípadne celkovo na tému násillia.

Kontakty na ne vám môže poskytnúť vaša obvodná lekárka/lekár a je možné vyhľadať ich aj v Zlatých stránkach alebo na internete cez vyhľadávače (google.sk, zoznam.sk a pod.). Kontakt vám môže poskytnúť škola, ktorú dieťa navštevuje a tiež aj detská alebo dorastová lekárka/lekár vášho dieťaťa.

7. PRÍLOHY

Príloha 1 - Zoznam poradenských centier v Košickom kraji

Poradenské centrá poskytujúce špecifické podporné služby pre ženy zažívajúce násilie:

Fenestra

P.O.Box F-12

042 92 Košice

☎ 055/625 62 37,

☎ 0911 440 808

OZ Pomoc rodine

Námestie Osloboditeľov 77

071 01 Michalovce

☎ 056/6884473,

☎ 0908 954 873

Ostatné poradenské centrá poskytujúce špecializované poradenstvo aj iným cieľovým skupinám:

Miesto pod slnkom, n.o.

Hlavná 68

040 00 Košice

☎ 055/62 501 51,

0903 851 823,

**Rada pre poradenstvo
v sociálnej práci**

Zvonárska 12

040 00 Košice

☎ 055/6251041

0918 618 620

Arcidiecézna charita

Bočná 2

alebo Poľná 1

040 00 Košice

☎ 055/6225317

0911266550

Facilitas, n.o.

Spišské nám. č.4

040 00 Košice

☎ 055 /674 1240

0907 933 0214

OZ Pomocná ruka

Krivá ulica 23,

(8 posch. č. dverí 811)

040 00 Košice

☎ 0902 501 711,

0915 423 279

Arcidiecézna charita

Námestie Baníkov 27

Rožňava

☎ 058/7326415

OZ Miesto pod Slnkom

Šafárikova 19, č.d.104

Arcidiecézna charita

Pri sýpke 4

Rožňava

☎ 055/6250151,
0911 901 081

Arcidiecézna charita

Námestie Sv. Cyrila a Metoda 142
Sečovce

☎ 0911174 107

071 01 Michalovce

☎ 0911 174 04
0911 174 107

Spišská katolícka charita

Wolkerova 41, alebo
Hanulova 2
Spišská Nová Ves

☎ 0902 095817
0914 320 521

Príloha 2 - Zoznam zariadení núdzového bývania v Košickom kraji:

Druh zariadenia sociálnej služby	Druh	Telefón	Kapacita
SČK ÚS , Konečná 5, 07501 Trebišov	zariadenie núdzového bývania	056/6722495	20
Arcidiecézna charita Košice KC- Košická Nová Ves, Poľná 1	zariadenie núdzového bývania	055/6420004, 0904738552	70
Spišská katolícka charita Dom Charitas sv. Jozefa	zariadenie núdzového bývania	053/ 4428366	16
Dorka, n.o. , Hemerková 28, Košice	zariadenie núdzového bývania	0905892636, 2304390	40
Stredisko krízovej intervencie - Adlerova 4, 040 22 Košice - VP	zariadenie núdzového bývania	0905619 740, 055/ 6710182	73
LUMEN, Jilemnického 1707/1,TV Zar. Baškovská 598 ,Sečovce - VP	zariadenie núdzového bývania	056/ 6724049	12
Dobry pastier , Kostolná 216/3 , Pribeník ,okr. Trebišov	zariadenie núdzového bývania	056/ 6322422	15
KOTVA n.o , Trebišov	zariadenie núdzového bývania	0905613149, 056/6723114	15
Agentúra podporovaného bývania Agátová 226/2, Somotor, okr. 076 35 Trebišov	zariadenie núdzového bývania	056/6396515	14

Príloha 3 - Kontakty na štátne a verejné inštitúcie

POLÍCIA

www.minv.sk

☎ 158 alebo 112 – núdzové volania

Okresné riaditeľstvo PZ v KE

Rampová 7
040 81 Košice
☎ 09619 111 11

Krajské riaditeľstvo PZ v KE

Kuzmányho 8,
041 02 Košice
☎ 09619 111 11

PROKURATÚRA

www.genpro.gov.sk

Okresná prokuratúra KE I.

Mojmírova 5, 041 47 Košice 1
☎ 055/6228485

Okresná prokuratúra KE II.

Mojmírova 5, 040 46 Košice
☎ 055/6228746

Okresná prokuratúra KE – okolie

Mojmírova 5, 041 47 Košice
☎ 055/6816374

Krajská prokuratúra KE

Mojmírova 5, 041 47 Košice
☎ 055/681 61 11

SÚDY

www.justice.gov.sk

Krajský súd v Košiciach

Štúrova 29, 041 51 Košice

☎ 055/72 69 111

Okresný súd Košice-okolie

Štúrova 29, 041 51 Košice

☎ 055/72 69 111

Okresný súd Košice I.

Štúrova 29, 041 51 Košice

☎ 055/72 69 111

Okresný súd Košice II

Štúrova 29, 041 51 Košice

☎ 055/72 69 111

OBVODNÝ ÚRAD KOŠICE

www.minv.sk

Komenského 52, 041 26 Košice

☎ 055/600 11 01

ÚRAD PRÁCE SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY

www.upsvar-ke.sk

upsvarke.verejnaschranka@upsvar.sk

Staničné námestie č. 9, 041 70 Košice

☎ 055/2440 999 - ústredňa

☎ 055/2440192 - podateľňa

☎ 055/2440 888 – kanc. 1. kontaktu

ÚPSVaR Košice I

Žižkova č. 21, Košice

☎ 055/2441 999 - ústredňa

☎ 055/2441 510

ÚPSVaR Košice II

Popradská č. 74, Košice

☎ 055/2442 999 – ústredňa

☎ 055/2442 510

ÚPSVaR Košice III

Adlerova č. 29, Košice

☎ 055/2443 510

ÚPSVaR Košice IV

Žižkova č. 21, Košice

☎ 055/2441 999– ústredňa

☎ 055/2441 538

ÚPSVaR Moldava nad Bodvou

Čsl. Armády č. 13

☎ 055/2444 513 - vedúca úseku soc. vecí

KOŠICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

www.vucke.sk

Nám. Maratónu mieru 1

042 66 Košice

☎ 055/7268281

MESTO KOŠICE

www.kosice.sk

Tr. SNP 48/A

040 11 Košice

☎ 055/6419 197 – referát
soc. vecí

MESTSKÁ ČASŤ KOŠICE – JUH

www.kosicejuh.sk

Smetanova 4, 040 79 Košice

☎ 055/720 80 11 – ústredňa

☎ 055/720 80 21 -24 – oddelenie soc. vecí

**CENTRÁ PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉHO PORADENSTVA
A PREVENČIE (CPPPaP)**

www.cpppapke.sk

www.cpppapke-okolie.sk

Pracovisko Zuzkin park 10, 040 11 Košice

☎ 055/787 16 11, 787 16 35

☎ 0914 193 932, 0911 193 932

Alokované pracovisko Galaktická 11, 040 12 Košice

☎ 055/674 36 30

☎ 0911 193 930

Pracovisko pre Košice – okolie

Slovenskej jednoty 29, 040 01 Košice

☎ 055 / 63 21 838